

# INHOUD

Inleiding	11
1 Du Zhuang	31
2 Gouden Zwaluw	78
3 Vogel	114
4 Lelie	147
5 Maan	173
6 Zilver	201
7 Vuurvanger	233
8 Glinster	262
9 Springvis	286
10 Mijn leermeesters	314
Nawoord	351
Dankbetuiging	361
Bijlage I: China's beleid voor geboortebeperking	367
Bijlage II: <i>Dizigui</i>	369

## INLEIDING

Sinds 1997 woon ik in Groot-Brittannië, maar ik heb steeds mijn best gedaan om tweemaal per jaar naar China terug te keren om mijn 'scholing' up-to-date te houden. Dat doe ik omdat de ingrijpende veranderingen die China vandaag de dag doormaakt, veel verder gaan dan wat in schoolboeken of historische beschrijvingen te vinden is. De evolutie van het hele land, van de omvangrijke groei van de economie tot de veranderingen in de samenleving, en de voortgaande nieuwe en verrassende ontwikkelingen in de relaties tussen mensen leiden allemaal samen tot een maatschappij waar alles met ongekende snelheid voortgaat. Alles in China, of het nu gaat om mensen, gebeurtenissen of objecten, is aan zulke enorme veranderingen onderhevig dat het lijkt alsof de hele structuur met de snelheid van het licht uiteenvalt. Ik ben ervan doordrongen dat als ik me niet blijf 'bijscholen', ik ergens in een ruimte en tijd kom te verkeren die mijn zoon 'het oude China' noemt.

Vrijwel telkens wanneer mijn zoon Panpan uit China terugkeert, nadat hij als vrijwilliger naar een afgelegen streek op het platteland is geweest, een reis van twintig uur in een gewone trein heeft gemaakt (wat hij geregeld als een soort huiswerk over China doet), of vrienden en familieleden in de grote stad heeft bezocht, loopt hij over van nieuwe vragen. Waarom is er zo'n groot verschil tussen de grote steden en het platte-

land? Hoe kan er een verschil van tientallen jaren bestaan tussen plaatsen in een land die onder hetzelfde bestuur vallen? Wie zijn representatief voor de Chinezen van tegenwoordig: de kantoormensen, die rondreizen langs steden en vliegvelden? Of de boeren en migrantenarbeiders, die te voet gaan in plattelandsdorpen en voorthobbelen tussen de stations van langeafstandsbussen? Als China een communistisch land is, waarom hebben de armen op het platteland dan geen vangnet voor situaties als bevalling, ziekte en overlijden? En als het een kapitalistisch land is, waarom wordt de economie dan geleid door een regering met een eenpartijstelsel? Op zulke momenten heb ik de neiging mijn hand op zijn mond te leggen! Het is gewoon onmogelijk antwoorden te vinden die hem tevredenstellen. Eerlijk gezegd weet ik niet eens waar hij de antwoorden moet zoeken. Maar ik wil het niet opgeven om ernaar te zoeken, niet alleen voor hem, maar ook voor mezelf, als dochter van China en als Chinese moeder.

In de zomer van 2010 ging ik ook weer terug naar China om mijn 'kennis van het moederland' bij te spijkeren en research voor dit boek te doen. Ik ging terug naar een plaats waar ik in geen twintig jaar was geweest: Harbin, de hoofdstad van Heilongjiang, de noordelijkste provincie van China. De eerste keer dat ik Harbin bezocht, was in 1991, tijdens een kort verblijf om onderzoek te doen naar de geschiedenis van de Joodse inwoners van de stad. In Harbin vond zowel de Jin als de Qing-dynastie haar oorsprong. In het jaar 1115 stichtte de Jin-dynastie haar hoofdstad in wat nu de wijk Acheng in Harbin is. Aan het eind van de negentiende eeuw was Harbin nog steeds een samenraapsel van een tiental dorpen, met hooguit zo'n 30 000 inwoners. Maar dat zou volkomen veranderen door een snelle uitbreiding van de transportverbindingen, de handel en de bevolking. In de tijd dat de Oostelijke

Chinese Spoorwegen werden aangelegd, van 1896 tot 1903, als een kortere verbinding tussen Siberië en Vladivostok via de provincie Heilongjiang, was Harbin in aanleg al een moderne stad. In het begin van de twintigste eeuw groeide Harbin uit tot een internationale handelshaven, met 160 000 buitenlanders uit drieëndertig verschillende landen, en zestien consulaten.

Harbin was volgens mij al in de vorige eeuw, lang voordat in 1980 het beleid van hervorming en openstelling werd ingezet, een verzamelplaats van immigranten. Het leek alsof van elke tien inwoners er negen van elders kwamen. De stad bleef ook aantrekkelijk voor kinderen en kleinkinderen van ontdekkingsreizigers, voor rondtrekkende mensen die de oorlog ontvluchtten of werk zochten, en voor duizenden die na een veroordeling waren gevlucht en hier een schuilplaats vonden. Na het einde van de Qing-dynastie kwamen vele duizenden Joden naar Harbin over de Transsiberische Spoorlijn. Ze vluchtten voor de pogroms in Europa en Rusland en vormden hier de grootste Joodse gemeenschap van het Verre Oosten. Samen met de Chinese migranten uit alle delen van het land gaven de Joden van Harbin vorm aan een hele eeuw stads-geschiedenis.

Het Harbin van 2010 was net als de ruim zeshonderd andere grote steden in China druk bezig zichzelf opnieuw uit te vinden, met een netwerk van wolkenkrabbers en een dicht opeengepakte bevolking. De stad ging volop mee met de commerciële activiteiten, zonder acht te slaan op het eigen karakter en zonder waarde te hechten aan de traditionele stijl. Dezelfde drang naar een standaardisering van de leefruimte maakte ook een einde aan Harbins oude Russische invloeden en tradities, de oude Joodse gebruiken, en de levendige simpele werkplaatsen en kraampjes. Er resteerde slechts een

handvol locaties die van het verleden getuigden: moskeeën die in de drukke straten uit de toon leken te vallen en waar met fiere stem enkele keren per dag tot het gebed werd opgeroepen, de Sofiakathedraal die aan alle kanten werd omringd door dichte rijen winkels, en de centrale Zhongyang Dajie, een straat waar het wemelde van borden waarop het westerse alfabet werd gebruikt. Tussen deze door de mens vervaardigde constructies zag de rivier de Songhua, waarvan de oevers generaties lang een eigen cultuur hadden gehad, de verschuivingen in de geografische gesteldheid en de gebruiken van de stad gelaten aan. 's Winters kwamen hele generaties van inwoners van Harbin bijeen om de in ijs uitgesneden lantaarns te bewonderen. 's Zomers gingen ze in bootjes de rivier op, uitbundig lachend, zingend en dansend. De rivier de Songhua was de leerschool waar ik Harbin leerde begrijpen.

Ik genoot er oprecht van om op mijn gemak langs de mensen te wandelen, hun woorden en gebaren op te vangen, en zo nu en dan respectvol enkele vragen aan een paar ouderen te stellen (zelfs al vonden zij die onnozel). Ik herinner me in het bijzonder dat ik een keer iets zag wat me als iets volkomen nieuws voorkwam. Zes mensen van drie verschillende generaties stonden aandachtig om een dierbaar kind heen. Voorbijgangers keken reikhalzend om en probeerden te horen wat de peuter die nog maar net leerde praten, met schrille stem te berde bracht.

'Mama, koop de rivier voor mij!' brabbelde het driejarige meisje tegen haar moeder.

Een van haar handjes omklemde een vinger van haar moeder, terwijl haar andere hand naar de Songhua wees. 'Mammie, ik wil die rivier, koop die rivier voor mij!' zei het meisje op dringende toon.

De jonge moeder probeerde haar te kalmeren. 'Lieverd, we

kunnen die grote rivier niet kopen.'

Vlak achter moeder en dochter stonden vier ouderen, die wel eens de grootouders konden zijn, met gedempte stem te discussiëren. 'Dat moet je niet zeggen. Het gaat er niet om dat je 'm niet kunt betalen, het gaat erom dat het niet mogelijk is 'm te kopen.'

'Maak de kleine meid niet van streek. Zeg gewoon dat we 'm kopen als ze groot is. Kan dat niet?'

'Ja hoor, zeg maar tegen het schatje dat ze haar vader moet vragen hoe je een rivier koopt.'

'Aiya, als je dat zegt, leer je haar dan niet van jongs af aan in leugens te geloven?'

'Wat weet het lieve kleintje nou van waar of onwaar? Stel haar gewoon tevreden. Als ze groot is, wil ze heus geen rivieren meer kopen.'

'Stil, jullie allemaal. Luister naar wat onze lieve kleine schat zegt!'

De met gedempte stem redetwistende familieleden zwegen opeens, alsof ze een keizerlijk decreet hadden gehoord. 'Dan wil ik een ster van de hemel kopen!' sprak het meisje met haar kinderstemmetje.

Ik bleef niet langer staan luisteren, dus ik kwam er niet achter of het meisje verder nog wensen had, maar ik kon onmogelijk begrijpen waarom die oude mensen dat zeiden, en waarom ze de naïeve eisen van hun kleindochter zo serieus namen. Die avond belde ik met een vriendin en luchtte mijn hart over dit voorval, maar tot mijn verrassing was ze het niet met me eens. 'Wat is daar zo bijzonder aan?' vroeg ze. 'Mijn kleinzoon van vierenhalf maakte ooit enorme heibel omdat hij de maan wilde hebben. Het ging dagenlang door, totdat mijn schoondochter een Japanse ronde kap voor de lamp in huis kocht en hem wijsmakte dat de maan ons haar kind had

gestuurd om met hem te spelen. Om hem blij te maken nodigden alle familieleden maankinderen uit voor een bezoek, en kochten we uiteindelijk de ene na de andere lantaarn. Toen er bezoek uit mijn geboorteplaats kwam, dachten ze dat we in de rouw waren met al die witte lantaarns in huis. Je kunt er niks aan doen, Xinran. Een enig kind is dierbaarder dan goud.'

'Maar als het kind opeens de zee wil hebben, of de blauwe hemel?' Ik wist niet goed waarom ik het haar zo moeilijk maakte.

'Wie weet wat we dan doen...'. Het was alsof er een zwart gat, van het soort waarover Hawking, Thorne, Preskill en dergelijke lieden steeds praten, dat was gevormd door het gewicht van de antwoorden die we niet konden vinden, tussen onze werelden aan weerszijden van de telefoonlijn viel.

Dat zwarte gat van zwijgzaamheid heeft dan ook al talloze families met enig kinderen opgezogen, die allemaal wanhopig naar ideeën zoeken, en dat geldt ook voor mijzelf als moeder van een enig kind. Terwijl we onze 'unieke lieverd' grootbrengen, verkeren we dag en nacht in angst voor een of ander ongeluk. Wanneer hij groter wordt, lijkt onze dierbare 'unieke lieverd' zelf een zwart gat te scheppen dat alle omringende energie opzuigt en ons ouders, die vol daadkracht, vastberadenheid en bezieling beginnen, tot uitputting drijft zonder dat we ooit bevrijd worden van onze zorgen. We vragen ons voortdurend af of onze 'unieke lieverd' veilig en gelukkig is. Samen met onze kinderen hebben we een hoofdstuk van 'unieke lieverds' in de geschiedenisboeken van China geschreven, een zwart gat van verzinsel en waarheid – het tijdperk van de enig kinderen.

In de loop van de ruim tien jaar dat ik in Groot-Brittannië woon, hebben bijna al mijn westerse vrienden belangstelling

of bezorgdheid getoond rond het fenomeen van de enig kinderen in China. De speculaties en het gebrek aan begrip van de westerse samenleving werden me vooral duidelijk toen ik in de mondiale media naar informatie hierover zocht. Inzicht in het eenkindbeleid lijkt een 'criterium' te zijn geworden bij de vaststelling of iemand het een en ander van het moderne China weet. Het is zelfs een 'succesformule' geworden voor sommige mediamensen die ernaar streven 'bij te blijven met de trends in de Chinese politiek'.

Over de geschiedenis van het eenkindbeleid is trouwens volop achtergrondinformatie te vinden in mijn boek *Bericht van een Chinese moeder*. Daarom geef ik hier alleen een beknopte inleiding voor lezers die nog niet op de hoogte zijn van het beleid; verder is er informatie te vinden in Bijlage 1.

Eind jaren vijftig volgde China enige tijd het beleid van de Sovjet-Unie door gezinnen aan te moedigen veel kinderen te krijgen. In juli 1957 publiceerde de Chinese bevolkingsdeskundige Ma Yinchu in de Chinese staatskrant *People's Daily* het artikel 'Over de nieuwe bevolking', waarin hij een beleid van geboortebeperking voorstelde. Dit was in tegenpraak met het heersende overheidsbeleid dat abortus streng beperkte en de bevolkingsgroei aanmoedigde. Ma moest een hoge prijs betalen voor zijn kritiek op de partijkoers en werd van eind jaren vijftig tot de periode van de Culturele Revolutie in de jaren zestig uit de politiek verbannen. Maar na een rampzalige economische stagnatie in de loop van de jaren zestig stelden grote steden als Tianjin, Shanghai en Guangdong eigen maatregelen voor geboortebeperking voor. De grote ommekeer kwam in december 1979, toen vicepremier Chen Muhua, de eerste vrouw in China die zo'n hoge functie bekleedde, constateerde dat de economische ontwikkeling van de natie achterbleef en niet meer in verhouding was met



de enorme bevolkingsgroei. Ze opperde dat echtparen voortaan het best slechts één kind konden krijgen. In 1981 was dit voorstel tot een vaste plicht geworden voor de leden van de Communistische Partij en een dringende kwestie van verantwoordelijkheidsgevoel voor iedere burger.

De stimulering van het eenkindbeleid stuitte echter in heel China op verzet. De beleidsmakers hadden een dergelijke tegenstand nooit verwacht, en af en toe laaide er een strijd op tussen de regering die voor rigoureuze uitvoering was en burgers die wanhopig verzet boden. Deze vijandigheid leidde in 1982 tot een amendement waarbij tien voorwaarden werden vastgesteld waaronder de bevolking op het platteland een tweede kind mocht hebben. Hierna kwam het verzet van de bevolking enigszins tot bedaren. In april 1984 werd de term 'geboortebeperkingsbeleid' voor het eerst in officiële regeringsdocumenten genoemd. Het beleid werd uitgesplitst naar drie categorieën. Het ging om inwoners van grote en middelgrote steden, en dan hoofdzakelijk Han-Chinezen, waar echtparen slechts één kind mocht hebben (met uitzondering van twee- of meerlingen). Daarnaast waren er de 'landelijke gebieden', waar een tweede kind geoorloofd was als het eerste een meisje was (ook al kregen veel gezinnen in de praktijk drie kinderen, omdat het beleid in deze streken toch moeilijk te handhaven was). En tot slot waren er de 'etnische minderheden', die twee tot vier kinderen mochten hebben. Tussen de landelijke provincies bestonden enkele kleine variaties, maar het verschil in leefomstandigheden tussen de stad en het platteland was zo groot dat niemand er ooit over zou peinen om naar een landelijk gebied te verhuizen om meer kinderen te mogen hebben.

In het China van na 1949 verwijst *fagui*, dat zoveel betekent als wetten en richtlijnen, naar regels die niet op de wet geba-

seerd zijn, maar op het regeringsbeleid. Wie zich niet aan deze regels houdt, krijgt echter wel te maken met wettelijke strafmaatregelen. Gezinsplanning en eenkindbeleid zijn beide fagui.

Hoewel de eenkindregel al lange tijd overheidsbeleid was, werd hij pas op 29 december 2001 opgenomen in een wet. Deze trad op 1 september 2002 in werking als Wet op de bevolkings- en gezinsplanning van de Volksrepubliek. Na vele jaren eenkindbeleid was het nu voor het eerst officieel als wet vastgelegd. Bovendien was de formulering van het document veel menselijker en minder streng dan de voorwaarden die voorheen waren opgelegd. Artikel 27 van hoofdstuk VII stelt bijvoorbeeld:

Echtparen die ermee instemmen in hun leven slechts één kind te hebben, ontvangen van de natie een 'Eenkindgloriecertificaat'. Echtparen die dit Eenkindgloriecertificaat hebben ontvangen, zullen worden beloond volgens nationale richtlijnen, en verder volgens de richtlijnen van de provincie, de autonome regio of de onder centraal bestuur vallende stad waarin ze wonen. Alle arbeidseenheden zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de wetten, regels en richtlijnen in overeenstemming met deze beloningen, en alle arbeidseenheden dienen dit beleid uit te voeren. Als een enig kind onverhoopt zwaarwond raakt of overlijdt, dient het lokale volksbestuur de ouders de nodige hulp te bieden om opnieuw een kind te krijgen of een kind te adopteren. Twee- of meerlingen ontvangen niet dezelfde behandeling als enig kinderen. Wie inbreuk maakt op het eenkindbeleid, is verplicht tot de betaling van een 'wettelijk vereist bedrag voor opname en onderhoud in de maatschappij' of krijgt te maken met

confiscatie van boventallige kinderen door de overheid. Het bedrag wordt vastgesteld op provinciaal niveau met inachtneming van het gemiddelde inkomen van stedelingen en plattelandsbewoners.

In de meer dan twintig jaar sinds de invoering van het eenkindbeleid tot bijna het moment waarop het in een wet werd opgenomen, daalde het gemiddelde geboortecijfer in China van 5,44 in 1971 naar 1,84 in 1998. Door dit beleid werden 238 miljoen kinderen minder geboren. In 2012 kwam men uit op ongeveer 400 miljoen kinderen minder. Je kunt redeneren dat dit een grote bijdrage is aan de wereldwijde geboortebeporing, maar het is moeilijk te beoordelen wat twee generaties Chinezen hierbij hebben moeten doormaken. Talloze families zijn geruïneerd door de boetes, ontelbaar veel kleine meisjes zijn in de steek gelaten, de bevolking ondergaat een rampzalige vergrijzing, en hele generaties van enig kinderen hebben nooit een hechte band met broers en zussen gehad.

De meeste verhalen in dit boek gaan over de eerste generatie van enig kinderen als gevolg van het eenkindbeleid, die werden geboren in de periode 1979-1984. Anders dan in het Westen hoeft een generatie in deze context slechts een paar jaar te bestrijken omdat de verandering zo snel gaat.

Rond het jaar 2000 had deze eerste generatie haar opleiding voltooid en zocht ze haar weg in de maatschappij. In 2002 waren de leden van deze generatie op een leeftijd dat Chinezen gewoonlijk trouwen. De tijd die ze met mij doorbrachten, kwam overeen met het moment in hun leven dat ze aan hun loopbaan begonnen en aan trouwen gingen denken. Deze kinderen waren ongeveer net zo als mijn beide petekinderen en waren leermeesters voor het leven. Degenen aan wie ik zulke dierbare herinneringen heb, zijn nu zelf ouders, met

hun eigen carrière: een zakenman bij een multinational, een leraar aan een kunstacademie, een Chinees-westerse media-planner, een kok die is gespecialiseerd in de Japanse keuken, een architect, een hotelmanager, een academicus die is gepromoveerd op een onderzoek naar de Chinese diaspora. Net zoals de 665 steden\* van China als hemel en aarde verschillen van de tientallen miljoenen dorpen, zo verschillen deze jonge mensen van dezelfde generatie onderling. Ze reizen mee met 'keizers en aristocraten', maar hebben absoluut niet dat superioriteitsgevoel. Net zoals de generatie van hun ouders haar problemen had, zo moeten zij hun best doen om te overleven in de voorhoede van grote veranderingen.

Deze jonge mensen zijn van dezelfde generatie als mijn zoon, en mijn gezond verstand gebiedt mij als lid van de oudere generatie en als moeder om me af te vragen of ik hen wel kan begrijpen. Volgens een oud Chinees gezegde is de scheiding tussen beroepen als de scheiding tussen bergen, en dit geldt nog meer voor een scheiding tussen generaties. Naar hen luisteren als ze vanuit hun hart spreken, open en zonder terughoudendheid met hen praten, en proberen te begrijpen waardoor ze zijn beïnvloed op hun leeftijd en in hun generatie: volgens deze drie principes heb ik gekeken naar hun geluk, woede, pijn en verdriet en naar hun ideeën en verlangens. Als moeder van een Chinees enig kind voel ik me instinctief gedreven een poging te doen om hen te begrijpen. Deze enig

\* Bij de zesde nationale volkstelling (mei 2011) werden de 665 steden opgedeeld in vier categorieën: megasteden (54) met een niet-agrarische bevolking van meer dan een miljoen, grote steden (78 in 2004) met een niet-agrarische bevolking van 500 000 tot een miljoen, middelgrote steden (213 in 2004) met een niet-agrarische bevolking van 200 000 tot 500 000, en kleine steden (320 in 2004) met een niet-agrarische bevolking van minder dan 200 000.

kinderen, meer dan honderd miljoen, zullen de toekomst van China bepalen.

Toen ik voor het eerst pen op papier zette voor dit boek, vroeg ik me af hoe ik een hele generatie in slechts een paar hoofdstukken kon vatten. Bij de bestudering van de aantekeningen bij mijn vorige vijf boeken zag ik dat ze getekend waren door verdriet. Na twee jaar mijn hersenen gepijnigd te hebben om op ideeën te komen, besloot ik mezelf wat lucht te geven en het accent in dit boek vooral te leggen op een generatie van personen die het in materieel opzicht veel beter hadden. Daarmee zou ik iets kunnen overbrengen van de interessante, soms choquerende en soms amusante gebeurtenissen in hun leven. Mijn bedoeling was om niet als een deskundige of een criticus op te treden, maar als een brug tussen hen en de lezers. Ik wilde naar hun ideeën en opvattingen luisteren en een waarheidsgetrouw beeld van hen geven, zodat anderen zich een mening kunnen vormen.

Maar net toen ik de eerste versie van dit boek afrondde, werd China opgeschud door het Yao Jiaxin-incident, waardoor de verhalen die licht van toon waren begonnen, een somberder inslag kregen.

Op 20 oktober 2010 reed Yao Jiaxin, een student van tweentwintig jaar aan het conservatorium van Xi'an, laat in de avond met zijn auto een fietsende migrantenarbeidster van zesentwintig aan. Hij ondernam geen enkele poging om haar te helpen. Erger nog, toen hij zag dat deze vrouw van het platteland zijn nummerbord probeerde te noteren, werd hij zo bang dat ze hem problemen zou bezorgen dat hij haar achttmaal met een fruitmes stak. Hij bracht deze moeder van een driejarig kind ter plekke om het leven. Daarna vluchtte Yao weg in zijn auto, maar bij een ander kruispunt reed hij weer iemand aan. Toen pas werd hij door een voorbijganger aange-

houden. Het plaatselijke Bureau Openbare Veiligheid liet hem echter gaan nadat ze hem alleen hadden verhoord over het incident op het tweede kruispunt. Drie dagen later, op 23 oktober, gaf hij zichzelf, begeleid door zijn ouders, aan bij de politie. Op 11 januari 2011 legde de openbaar aanklager van Xi'an hem moord met voorbedachten rade ten laste. Op 22 april 2011 verklaarde de rechtbank van Xi'an hem schuldig aan moord met voorbedachten rade en veroordeelde hem, na dagen van intensieve media-aandacht en internetdebatten, tot de doodstraf. Verder verloor hij zijn politieke rechten en moest hij de familie van het slachtoffer 45 498,50 yuan (4890 euro) betalen als compensatie voor hun economisch verlies. Op 20 mei werd het vonnis bekrachtigd door het hoogge-rechtshof van Shaanxi.

Enige tijd leek het alsof China in drie groepen was verdeeld volgens theoretische en morele grenzen. De ene factie meende dat de omstandigheden van Yao's misdaad zo gruwelijk waren dat de Chinese wet ten dode opgeschreven was als hij niet zou sterven. De tweede factie meende dat Yao een slachtoffer van de eenkindsamenleving was, en dat dit mee had moeten wegen toen hij werd veroordeeld, te meer omdat het doodvonnis geen passende methode van bestraffing was in een moderne beschaafde samenleving. De derde factie werd gevormd door een grote groep studenten die stelden dat het leven van een enig kind dat hoger kunstonderwijs had genoten, van meer waarde was dan dat van een laagopgeleide boerin.

De journalist Deng Yajun meldde hierover in de *International Herald Tribune*:

De zaak-Yao Jiabin toont ons vele vreemde en groteske aspecten van de Chinese samenleving. Het begon als een

klein verkeersongeval, maar hij stak het slachtoffer acht keer met een mes. De omstandigheden van de rechtszaak waren aanvankelijk duidelijk en men kon vertrouwen op de wet. Het geval wekte meteen de woede van de massa op. Toch belasterden sommigen uiteindelijk het zo wreed om het leven gebrachte slachtoffer en 'schaarden zich ter verdediging achter Yao Jiaxin' op internet.

Of het nu ging om de officiële media van China of niet-gouvernementele websites, alles wat verband hield met deze zaak was als een steen die in het water werd geworpen en duizenden golven veroorzaakte in de felle strijd die losbarstte tussen vijf generaties: de zucht van de generatie van grootouders, het misnoegen van de generatie van ouders, en het vurige debat tussen drie generaties van enig kinderen (die van na 1970, na 1980 en na 1990). Allemaal bakkeleiden ze over wat goed en wat verkeerd was, en de eervolle en de schandelijke aspecten van de diverse standpunten.

De generatie van na 1970 (het onderwerp van dit boek) verwijst zowel naar kinderen die zijn geboren tussen 1970 en 1979, als naar veel kinderen die aan het begin van de jaren tachtig zijn geboren, maar die zichzelf als van 'na 1970' beschouwen omdat hun ervaringen vergelijkbaar zijn. Omdat de ouders en grootouders van deze generatie veel moeite hadden gehad hun eigen potentieel volledig te ontplooiën tijdens de woelige periode van de Culturele Revolutie, hadden hun 'educatieve dromen' onbewust invloed op de manier waarop ze hun kinderen grootbrachten. De kinderen aanvaardden de sociale waarden van de voorgaande generaties. Ze streefden naar succes en hoopten met hun inzet iets goed te maken van de verloren kansen van hun ouders en grootouders.

De generatie na 1980 werd halverwege of aan het eind van

de jaren tachtig geboren. Als gevolg van de extreme veranderingen in de sociale waarden in het China van die tijd, waardoor ze totaal niet meer pasten bij het traditionele familieleven, wendden veel van hun ouders hun blik naar het Westen als voorbereiding op de toekomst. Dit resulteerde in een generatie kinderen die stuurloos waren en zich geen raad wisten met het conflict tussen de oude en de nieuwe ideeën binnen China en met de hevige botsing tussen de culturen van Oost en West.

De generatie na 1990 groeide op in de jaren negentig, tijdens het succes van China's hervorming en opendeurbeleid. Ze beleefden ook een periode van razendsnelle ontwikkelingen in de digitale en informatietechnologie. Ze werden geboren, of groeiden op, in een tijd van 'drie schermen' – televisie, computer en mobiele telefoon – en dat had een nog nadeliger effect op de familierelaties. Een ontspannen en comfortabele leefomgeving van hoge kwaliteit, in combinatie met een relatief stabiele politieke en economische situatie, stelde deze generatie op unieke wijze in staat nieuwe dingen te ondernemen. Hierdoor kregen ze echter normen en waarden die sterk verschilden van die in het traditionele China.

Weliswaar bestaat er slechts een verschil van tien tot twintig jaar tussen de generaties van na 1970, na 1980 en na 1990, maar het tempo van verandering in de Chinese samenleving was zo gigantisch snel dat er diepgaande verschillen tussen hen ontstonden. Deze enig kinderen zijn de pioniers van hun generaties, en in de hele periode van de jaren zeventig tot de dag van vandaag waren ze de getuigen en de erfgenamen van al wat werd verloren en wat werd gewonnen in de families, de samenleving en de opvoeding van China.

Yao Jiaxin behoorde tot de tweede generatie enig kinderen, de generatie die zich geen raad wist met het verschil tus-



sen oud en nieuw. Volgens de berichten in de media kwamen zijn extreme gedrag, opstandigheid en hevige twijfels voort uit zijn beklemmende leefomgeving. Naast het oefenen op de piano en het studeren had hij geen mogelijkheden om met de samenleving in contact te komen. Hij wist niet hoe hij met mensen buiten zijn huis en het studielokaal moest omgaan. Zijn ouders waren voor hem als goden, terwijl de piano zijn leven was. Om zijn pianospelershanden te beschermen durfde hij in zijn gewone leven nauwelijks een mes te gebruiken. Thuis schilden zijn ouders het fruit voor hem, en op school vroeg hij zijn klasgenoten het te doen. Toch nam hij een fruitmes in zijn verfijnde pianospelershanden en stak hij een vrouw dood die hij eerder had verwond.

Chinese sociologen stellen dat enig kinderen van jongs af aan door hun ouders worden vertroeteld, door vrienden en verwanten worden verwend, en op school worden gedrild en getraind. Dit gebeurt in zo'n sterke mate dat ze nooit in de gelegenheid zijn om zelf ergens de verantwoordelijkheid voor te nemen. De mensen om hen heen zijn zo 'vriendelijk' om de materiële en spirituele last die de kinderen zelf zouden moeten dragen, op zich te nemen, waardoor deze kinderen nauwelijks een 'eigen' persoonlijkheid ontwikkelen. Daarom vallen ze in moeilijke situaties intuïtief terug op de neiging om te vechten of te vluchten. Iemand zonder 'eigen' persoonlijkheid verschilt uiteindelijk weinig van een wild dier. In dit licht gezien is Yao Jiaxin een slachtoffer van China's eenkindbeleid.

Volgens mij hebben de ouders van Yao Jiaxin, net als de meeste ouders van enig kinderen in China, al hun liefde en al hun hoop uitgestort over de jonge Yao in de overtuiging dat dit ouderliefde is. Maar hierdoor werden de enig kinderen van deze generatie opgezadeld met wat hoorde bij de levens

en verantwoordelijkheden van broers en zussen die nooit zouden worden geboren. Ze kregen ook alle materiële geschenken en spirituele liefde en zorg die ze anders hadden moeten delen met hun ongebooren broers en zussen. Daardoor hadden ze geen ervaring in communicatie, vriendschap, met anderen delen, anderen helpen en door anderen worden geholpen, zich inhouden en alle andere vaardigheden in de omgang met anderen die je leert als je opgroeit. Het leek alsof de hele wereld hun toebehoorde. De generatie van enig kinderen leed aan een gebrek aan gedeelde ervaringen met broers en zussen. Ze waren altijd alleen in hun doen en laten, en bijgevolg moesten er zich wel karakterproblemen en een gebrek aan medemenselijkheid voordoen. En de ouders van deze enig kinderen, die slechts één dierbaar kind hadden, leken voortdurend doodsbenauwd te zijn in hun zorgen om hun enig kind, 'bang dat het in hun handen zou verbrijzelen of smelten'. Als een enig kind een ongeluk overkwam, hield dat in dat de ouders alles verloren. Omwille van hun enig kind waren die ouders bereid 'zich geheel en al weg te cijferen'. Wat voor leven hadden de ouders van Yao Jiaxin nog na deze catastrofe? Het was geen ongeluk, maar een schande, een bron van zelfverwijt en spijt, een scherpe pijn die niemand ooit met hen zal kunnen delen. Zouden ze ooit het driejarig zoontje van het slachtoffer kunnen vergeten? Door hun mislukte kinderopvoeding en ouderliefde moest het kind voorgoed zijn moeder missen, net als zij hun beminde zoon.

Toen in mei 2011 de straf voor Yao Jiaxin definitief werd vastgesteld, wilde ik graag weten wat de personen in dit boek over deze controversale dachten. Ik stuurde hun daarom deze vragen met het verzoek om mij te helpen het te begrijpen.



*Wat vind jij van het Yao Jiaxin-incident? Waarom maakt hij (een man van na 1980) zo'n felle discussie in de Chinese samenleving los?*

De meesten stuurden me pas hun antwoord na Yao's executie op 7 juni 2011. Als ik tussen de regels las, zag ik niet alleen hun ontluikende volwassenheid, maar bespeurde ik ook een verantwoordelijkheidsgevoel tegenover de Chinese samenleving als geheel, en hun eigen houding tegenover populaire sentimenten en normen en waarden. Ik heb elk antwoord afzonderlijk aan het eind van het hoofdstuk over hen bijgevoegd, omdat u door hun eigen verhaal misschien beter kunt begrijpen waarom ze er zo over denken.

Ik moet toegeven dat ik verrast werd, en soms diep geschokt was door hun antwoorden, maar juist door die antwoorden werd ik me er ook echt van bewust hoe moeilijk het voor hen is om een leven te leiden als 'zonen', 'keizers' en 'tirannen'.

De kinderen die in dit boek staan beschreven, zijn allemaal leeftijdgenoten, allemaal van dezelfde generatie, allemaal geboren in hetzelfde land. Maar ze komen ook uit sterk uiteenlopende milieus, en zijn opgegroeid in diverse perioden van grote veranderingen in de opmerkelijke ontwikkeling van China. Wanneer ik naar hun overtuigingen, normen en waarden, vaardigheden om te overleven en zelfs de door hen gebruikte woorden kijk, verrast het me hoezeer ze van elkaar verschillen, terwijl ze in de ogen van de gewone Chinezen allemaal op één hoop kunnen worden gegooid als 'de eenkindgeneratie'. Ik ben er echter van overtuigd dat u, wanneer u aan het eind van het boek bent gekomen, waarschijnlijk net als ik meevoelt met ieder van hen. Geen van hen laat zich inperken door de algemene opinie. Geen van hen voelt zich beperkt door de afzondering die hun generatie is opge-

legd. In hun hart behouden ze een verfrissende natuurlijkheid.

Ja, dit is een boek over China's eerste generatie van enig kinderen. Maar naarmate u verder leest, zult u ook zien dat het boek de loop volgt van de snelle veranderingen die in de Chinese samenleving hebben plaatsgevonden. Een begrip van de enig kinderen van tegenwoordig is een waardevolle bron voor een begrip van China's toekomst en de interactie van China met de rest van de wereld. Waarom moeten we aandacht hebben voor de stem van deze generatie en proberen die te begrijpen? Omdat de toekomst die we met hen delen van net zo'n onschatbare waarde is als de helderblauwe hemel.